

Kultur- och fritidspolitiskt program

2022-09-22

Innehåll

1. Inledning	2
1.1 Syfte.....	2
1.2 Programmets omfattning	2
1.3 Giltighetstid och revidering	2
1.4 Bakgrund	2
1.5 Avgränsning och definition.....	3
2. Nationella kultur- och fritidspolitiska mål	3
2.1 Kulturpolitiska mål.....	3
2.2 Gestaltad livsmiljö	4
2.3 Folkhälsopolitiska mål	5
2.4 Agenda 2030.....	5
3. Faluns unika förutsättningar inom kultur, idrott och fritid	6
3.1 Kulturens förutsättningar	6
3.2 Idrottens förutsättningar.....	6
3.3 Den fria tiden och medskapandets förutsättningar	7
3.4 Kultur, idrott och fritid som samhällsnytta.....	7
4. Mål	7
4.1 Mål 1: Möjlighet att uttrycka sig och vara delaktig i fritids-, kultur- och idrottsliv	8
4.2 Mål 2: Ett myllrande utbud av fritids-, kultur-, och idrottsupplevelser	8
4.3 Mål 3: Ett världsarv och livsmiljöer som skapar stolthet och inspirerar.....	8
4.4 Mål 4: Goda lärmiljöer där det finns tid för reflektion och diskussion	9
5. Fokusområden och vägval	9
5.1 Jämlikhet	9
5.2 Mötesplatser	10
5.3 Aktiv fritid hela livet	11
5.4 Kultur och idrott i skolan	11
5.5 Öppen verksamhet	12
5.6 Kommunikation	12
5.7 Samverkan och dialog.....	13
6. Prioriterade målgrupper	13
7. Ansvarsfördelning	13
8. Referenser	13

1. Inledning

Du läser just nu Faluns kultur- och fritidspolitiska program. Det är ett strategiskt ramverk som beskriver vad Falu kommun som organisation vill åstadkomma inom områdena kultur och fritid. Programmet pekar ut Falu kommuns riktning för kultur- och fritidsfrågor de närmaste tio åren och tar sikte mot Falu kommuns strategiska mål och målen i agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen.

Hela Falu kommun präglas av möjligheter till både aktivitet och kontemplation. Världsarvet Falun och Nationalarenan Lugnet med sin idrottsliga bredd ger unika möjligheter och upplevelser i världsklass.

Utbudet av fritids-, kultur- och idrottsaktiviteter formas i hög grad i samverkan med föreningar och studieförbund, men också tillsammans med medborgare, besökare och andra aktörer. Utbudet av kultur- och fritidsmöjligheter vänder sig till alla som bor och verkar i, eller besöker Falu kommun. Att ta del av, eller själv utföra aktiviteter inom fritid, idrott och kultur, främjar lärande och folkhälsa. Med Faluns kultur- och fritidspolitiska program vill vi säkerställa att fritids-, kultur- och idrottsmöjligheter finns för alla, både de som redan har ett aktivt kultur- och fritidsliv, men även de som har högre trösklar till att själv delta i eller uppleva utbudet.

Vi står gemensamt inför utmaningar som beskrivs i de globala hållbarhetsmålen. Vi måste som kommun ta ansvar för både ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet i de insatser vi genomför. Vi har också ett ansvar att möjliggöra för människor i sin vardag att bidra till ekonomisk-, ekologisk- och social hållbarhet.

Vi går mot en befolkningsammansättning där vi ser fler äldre och ungdomar. Kort sagt kommer färre av oss att behöva försörja fler. Som kommun behöver vi ha beredskap för denna utveckling även i de delar som omfattar kultur och fritid.

1.1 Syfte

Det övergripande syftet med programmet är att tydliggöra kommunens mål och ambitioner inom fritids-, kultur- och idrottsområdet. Programmet ska ge en riktning för framtida planering och vara ett stöd för alla de som direkt, eller indirekt jobbar med fritids-, kultur- och idrottsfrågor i Falu kommun.

1.2 Programmets omfattning

Kultur- och fritidspolitiska programmet gäller för alla nämnder och kommunala bolag som planerar, bygger, förvaltar, har pedagogisk verksamhet, evenemang eller andra verksamheter som berör fritids-, kultur- och idrottsfrågor.

1.3 Giltighetstid och revidering

Kultur- och fritidspolitiska programmet innebär en långsiktig politisk ambition. Programmet fungerar som underlag för förvaltningar och kommunala bolags årliga verksamhetsplaner. Programmet har en planeringshorisont på tio år, men ses över och revideras var femte år med start 2027.

1.4 Bakgrund

Bakgrunden till framtagandet av Falu kommuns kultur- och fritidspolitiska program är att dels göra en uppdatering av det tidigare programmet som sträckte sig från 2008-2020, men också att inkludera idrottsperspektivet som inte ingick i det tidigare programmet. Det har också saknats ett övergripande perspektiv på fritids-, kultur- och idrottsfrågor där även planerings-, bygg- och förvaltningsaspekten ingår. Fritids-, kultur- och idrottsfrågor är angelägna för alla medborgare och många av kommunens verksamheter, därför kommer ansvarsfördelningen lyftas in i detta program.

1.5 Avgränsning och definition

En bred tolkning av fritids-, kultur- och idrottsfrågor är att föredra, då ambitionen är att uppmuntra så många som möjligt till ett aktivt fritids-, kultur- och idrottsliv. Programmet innefattar hela den geografiska kommunen. Detta program gränsar i flera delar till natur- och friluftslivsprogrammet. Kultur- och fritidspolitiska programmet tar sin utgångspunkt i mer eller mindre organiserade och planerade verksamheter i bokningsbara lokaler och anläggningar som finns i kommunal, privat eller föreningars ägo. Natur- och friluftslivsprogrammet tar sin utgångspunkt i verksamheter som sker oorganiserat och spontant på mark och anläggningar som är allmänt tillgängliga och ej bokningsbara, såsom parker, lekplatser, skog, mark och sjö.

Fritid

Inom begreppet fritid inryms allt människor väljer att lägga sin fria tid på. Vissa av dessa aktiviteter inryms i kultur eller idrott, men inte alla. Oavsett aktivitetens karaktär eller klassificering bidrar den till människors välmående och folkhälsa.

Kultur

Med kultur i detta program avses scenkonst – musik, teater och dans, bild – konst, film och foto, litteratur, kulturarv och kulturmiljö. Ramarna för begreppet kultur följer Kulturrådet och Riksantikvarieämbetets verksamhetsområden.

2001 utsågs gruvan, staden och bergsmansbygden till världsarv och har en så betydande roll för världens och samhällets utveckling att den är omistlig för mänskligheten. Detta innebär ett stort ansvar för kommunen, men ger också unika förutsättningar.

Kultur- och fritidspolitiska programmet innefattar inte biblioteksplan, som behandlas i ett särskilt dokument.

Idrott

Falu kommun följer Riksidrottsförbundets definition av idrott: "Idrott är fysisk aktivitet som vi utför för att kunna ha roligt, må bra och prestera mera".

2. Nationella kultur- och fritidspolitiska mål

Till grund för Falu kommuns kultur- och fritidspolitiska program ligger en rad nationella mål och ambitioner. De mål som är särskilt tongivande för programmet redogörs nedan.

2.1 Kulturpolitiska mål

En bärande princip för Falu kommuns kultur är kulturens egenvärde och oberoende. Kulturen svarar mot ett grundläggande behov hos människor att förstå sig själva och varandra – den ger perspektiv och insikter. Kulturens värde kan inte mätas i samhällsnytta, utan finns i själva konsten som produceras, i den konstnärliga processen och i upplevelsen.

Även om konst och kultur genererar ytterligare värden i samhället är utgångspunkten för Falu kommun att kulturen är en obunden kraft som skapas i sin egen rätt, på sina egna villkor. Att slå vakt om konstens frihet och kulturskaparnas självständighet är därför en förutsättning för kulturens utveckling. Falu kommun värnar om att upprätthålla principen om armlängds avstånd, vilket innebär att politiken sätter upp mål och ambitioner, men styr inte innehållet. Kulturens innehåll och bedömningen av det överläts till sakkunniga tjänstepersoner.

Falu kommuns kultur- och fritidspolitiska program lutar sig mot de nationella kulturpolitiska målen som beslutades i riksdagen 2009:

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken nationellt:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.¹

Nationell världsarvsstrategi

Som ett av Sveriges, i skrivande stund, 15 världsarv lutar sig Falu kommun även mot den nationella världsarvsstrategi som antogs 2019. De övergripande målen Falun förhåller sig till i utvecklingen av Världsarvet Falun är:

- Agenda 2030-målen genomsyrar allt världsarvsarbete i Sverige
- Arbetet med världsarv i Sverige är förebildligt i fråga om att hållbart bevara, använda och utveckla natur- och kulturmiljöer
- Sverige är aktiv i det internationella arbetet, verkar för att konventionen är ett effektivt och trovärdigt redskap inom Unesco och lyfter världsarvens betydelse för Agenda 2030-målen
- Världsarvsarbetet präglas av samarbete, samverkan, dialog och lokalt medbestämmande²

2.2 Gestaltad livsmiljö

Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön. Det ska uppnås genom att:

- hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden
- kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids
- det offentliga agerar förebildligt
- estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas
- miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla
- samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Kulturarv avser alla materiella och immateriella uttryck (spår, lämningar, föremål, konstruktioner, miljöer, system, strukturer, verksamheter, traditioner, namnskick, kunskaper etc.) för mänsklig påverkan. Oavsett om det skrivs i obestämd eller bestämd form – kulturarv eller kulturarvet – innefattar det en mångfald av kulturarv. Ibland kan begreppet preciseras för att belysa särskilda delar

¹ 2022-08-30 <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/kultur/mal-for-kultur/>

² 2022-08-30 <https://www.raa.se/evenemang-och-upplevelser/upplev-kulturarvet/varldsarv-i-sverige/varldsarvsstrategin-i-korthet/>

av samhällsutvecklingen, t.ex. det biologiska kulturarvet, det industriella kulturarvet eller modernismens kulturarv.³

Kulturarv är idag starkt förknippat med människors upplevelser kring frågor kopplade till identitet. Kulturarv betraktas inte sällan som ett grundläggande samhälleligt värde för demokrati och kopplas ofta till frågor som relaterar till människors möjlighet till delaktighet.

Under 2021 har Riksantikvarieämbetet i nära samarbete med Statens konstråd arbetat för att byggnadsanknuten offentlig konst ska vara en viktig del i den kulturhistoriska värderingen. Det innebär att ett delvis nytt område ska fogas till kulturmiljöområdets sfär.

2.3 Folkhälsopolitiska mål

Det nationella målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Ur de folkhälsopolitiska målområdena har Falu kommun i kultur- och fritidspolitiska programmet valt att fokusera på:

- **Det tidiga livets villkor:** Att alla barn får en bra start i livet med goda uppväxtvillkor som stimulerar deras tidiga utveckling, inlärning och hälsa är avgörande för att uppnå jämlik hälsa som barn och som vuxen. Barn som haft möjlighet att utveckla de grundläggande förmågorna tidigt i barndomen har fått en mer stabil grund att stå på och i förlängningen bättre hälsa. Särskilt barn som växer upp i ekonomisk utsatthet får oftare sämre hälsa som vuxna.
- **Kunskaper, kompetenser och utbildning:** Att utveckla människors kompetenser och kunskaper genom lärande och utbildning är väsentligt för att uppnå jämlik hälsa. Det finns ett starkt samband mellan utbildningsnivå och hälsa. Livsvillkor, levnadsvanor och andra förhållanden som bidrar till god hälsa är bättre och mer hälsofrämjande bland personer med högre utbildningsnivå. Förvärvade kunskaper och kompetenser genom utbildning ger möjlighet till högre status men också till att stärka psykologiska och sociala resurser samt reell möjlighet att påverka den egna situationen, vilket kan minska fysiska och psykosociala risker.
- **Kontroll, inflytande och delaktighet:** Att människor har kontroll över sitt eget liv, tillit till andra, inflytande och delaktighet i samhället är centrala områden för att uppnå jämlik hälsa. Sannolikheten är större bland personer med lägre socioekonomisk position att uppleva sig ha sämre kontroll och inflytande över sina egna livsvillkor och utvecklingen av samhället i stort, samt mindre gemenskap och delaktighet.⁴

2.4 Agenda 2030

Vi vill kunna erbjuda kommunens medborgare och besökare en meningsfull fritid inom kultur, idrott och friluftsliv eller outdoor. Vi vill göra det på ett sådant sätt att vi tar ansvar för kommande generationer och bidrar till att uppfylla målen i agenda 2030.

³ Plattform Kulturhistorisk värdering och urval. Grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet, s. 66 ff (2015), Riksantikvarieämbetet.

⁴ 2022-08-30 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/en-god-och-jamlik-halsa-pa-alla-nivaer/tema-folkhalsa/vad-styr-folkhalsopolitiken/nationella-mal-och-malomraden/>

De globala målen påverkar alla varandra, och kultur- och fritidspolitiska frågor berör såväl direkt som indirekt de 17 globala målen. De mest relevanta för kultur- och fritidspolitiska programmet är:

- Mål 3: God hälsa och välbefinnande – god hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och att bidra till samhällets utveckling. Människors hälsa påverkas av ekonomiska, ekologiska och sociala faktorer och mål 3 inkluderar alla dimensioner och människor i alla åldrar.
- Mål 4: Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla. Utbildningssystem världen över måste möta människors behov under hela livet samt alla människors lika möjlighet till livslångt lärande som gynnar deltagande i arbets- och samhällsliv.
- Mål 10: Minskad ojämlikhet, med särskild fokus på mål 10.2: möjliggöra att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.
- Mål 11: Hållbara städer och samhällen, med särskilt fokus på mål 11.4: Skydda världens kultur- och naturarv.
- Mål 12: Hållbar konsumtion och produktion, med särskilt fokus på mål 12 B: Utveckla och genomföra verktyg för att övervaka hur en hållbar utveckling påverkar en hållbar turism som skapar arbetstillfällen och främjar lokal kultur och lokala produkter.⁵

3. Faluns unika förutsättningar inom kultur, idrott och fritid

Arbetet för att nå kultur-, folkhälso- och de globala målen måste ske på alla nivåer: lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Falu kommun har en nyckelroll att skapa jämlika förutsättningar för ett rikt och aktivt fritids-, kultur- och idrottsliv.

3.1 Kulturens förutsättningar

Konst och kultur har en unik förmåga att förmedla människors berättelser, erfarenheter och tankar och stärker möjligheterna att se världen med andras ögon och förstå den på nya sätt. Kulturen bidrar till fri åsiktsbildning som ligger till grund för demokratin. Konst och kultur innefattar en bredd av möjligheter till uttryck och intryck och ger människor redskap för att nyttja yttrandefriheten och delta i ett fritt meningsutbyte. Falun är sedan 2001 världsarv, vilket innefattar Falu Gruva, staden och delar av bergsmansbygden. I Falun finns kulturföreningar, studieförbund, länskulturinstitutioner, professionella kulturutövare, kulturskola, bibliotek, kulturhus och gästande artister, konstnärer och andra utövare – detta utgör den kulturella infrastrukturen.

För att möjliggöra skapande och deltagande i kulturlivet är tillgång till ändamålsenliga lokaler och scener viktig. I Falun finns ett brett utbud, som möjliggör såväl amatörer som professionella kulturutövare att utöva och möta sin publik. Falu kommun vill med sin kulturpolitik främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan.

⁵ 2022-08-30 <https://www.globalamalen.se/>

3.2 Idrottens förutsättningar

I Falun finns ett stort utbud av arenor, lokaler, hallar, sjöar med mera som lämpar sig för såväl motionärer som elit. Lugnet, med alla dess arenor och förutsättningar är ett viktigt nav med möjlighet att utöva en rad idrotter.

Det finns en mängd idrottsanläggningar runt om i kommunen. Allt från specialarenor som hoppbackarna till friluftsbad, gym, isbanor och sporthallar för allehanda verksamhet. Anläggningarna är navet i den organiserade idrotten, såväl för den vanlige motionären som för eliten. Tillgången till anläggningar för idrott och motion är också nödvändig för den som vill hålla sig i form på egen hand.

Förutom kommunala anläggningar finns ett stort antal som ägs och drivs av föreningar och privata intressen. Här finns exempelvis ridanläggningar, golfbanor och slalombackar.

Tävlingar och arrangemang inspirerar Falubor och attraherar besökare. För många är Falun en idrottsdestination av högsta klass. I Falun har vi en lång tradition av att genomföra tävlingar, träningsläger, cuper och andra arrangemang inom idrott.

3.3 Den fria tiden och medskapandets förutsättningar

Fritids-, kultur- och idrottslivet stärker möjligheterna för människor att bli delaktiga och aktiva i samhället.

I Falun skapas mötesplatser som ger invånarna möjlighet att vara med och påverka genom de olika verksamheter som erbjuds. Det finns möjlighet delta i fritids-, kultur- och idrottslivet på olika sätt: som arrangör, utövare/deltagare eller som publik.

För alla aktörer som arbetar med fritids-, kultur- och idrottsfrågor ska barnkonventionen vara vägledande. Barnkonventionens 31:a artikel – barnets rätt till lek, vila och fritid, och möjlighet att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet utgör ett grundläggande uppdrag för Falu kommuns verksamheter.

3.4 Kultur, idrott och fritid som samhällsnytta

En långsiktigt hållbar samhällsstruktur med ett rikt kulturliv, föreningsliv och stort ideellt engagemang utgör ett kitt i samhället och medverkar till sammanhållning och gemenskap.

För att nå de kultur- och fritidspolitiska målen har Falu kommuns kultur- och fritidsnämnd identifierat fyra utvecklingsområden som ska peka ut riktningen för kultur- och fritidspolitik fram till 2030; Demokrati och delaktighet, Folkhälsa på lika villkor, Gestaltad livsmiljö och Digitalisering och livslångt lärande.

4. Mål

Falun är redan en kommun med ett brett och varierat utbud inom både kultur, idrott och fritid där kommunen agerar som möjliggörare. Landskapet, kulturmiljön, anläggningarna och naturen skapar förutsättningar att erbjuda en mångfald av upplevelser och utmaningar för alla – för en god folkhälsa, en uppskattad livsmiljö och en attraktiv kommun att bo i eller besöka.

Målen i kultur- och fritidspolitiska programmet innebär att Falun med sikte mot 2032 ska tillgodose Falubornas möjlighet till: god demokrati och delaktighet, folkhälsa på lika villkor, god gestaltad livsmiljö och digitalisering och livslångt lärande. De mål som kommer leda till den önskade utvecklingen är:

1. Möjlighet att uttrycka sig och vara delaktig i fritids-, kultur- och idrottsliv.
2. Ett myllrande utbud av fritids-, kultur-, och idrottsupplevelser
3. Ett världsarv och livsmiljöer som skapar stolthet och inspirerar
4. Goda lärmiljöer där det finns tid för reflektion och diskussion

4.1 Mål 1: Möjlighet att uttrycka sig och vara delaktig i fritids-, kultur- och idrottsliv
Den fria åsiktsbildningen som ligger till grund för demokratin utgörs av rätten och möjligheten att uttrycka sig och ett inkluderande samhälle.

Ett rikt fritids-, kultur- och idrottsliv gör en plats attraktiv och stärker invånarnas känsla av livskvalitet, gör att människor upplever glädje och gemenskap och har en positiv inverkan på trygghet, hälsa och välbefinnande och det är en förutsättning för en demokratisk utveckling.

Fritids-, kultur- och idrottsliv har en systemövergripande kraft. Det innebär att den påverkar merparten av kommunens verksamheter och därmed både angår och gynnar hela kommunen

Allas möjligheter till en utvecklande fritid och olika kulturella uttryck ska värnas. Det kräver ett aktivt och kritiskt förhållningssätt till begreppet "alla", för att detta inte bara ska innefatta dem vi vanligtvis tänker på som våra aktiva utövare och/eller besökare. Dessutom krävs medvetenhet om att ingen grupp är homogen och att varje människa är en del av flera olika grupper.

4.2 Mål 2: Ett myllrande utbud av fritids-, kultur-, och idrottsupplevelser

För att uppnå en god och jämlik hälsa måste alla ges samma möjligheter. En aktiv fritid och en välmående befolkning främjar hälsan och förebygger sjukdomar i både riskgrupper och hela befolkningen. Människor som mår bra kan också prestera bra i skola och arbete. De insatser Falu kommun gör för att förbättra hälsan bör vara riktade till hela befolkningen, men samtidigt proportionella till de behov som finns i utsatta grupper. Folkhälsa på lika villkor innebär att Falu kommuns satsningar och åtgärder anpassas så att de tar särskild hänsyn till grupper med låg socioekonomisk position och andra utsatta grupper.

Möjligheten att delta i rekreation, upplevelser och motion/idrott på egna villkor, både spontant och organiserat, ska vara självklar. Denna bredd erbjuds alla åldrar och bidrar till sänkta trösklar vilket kräver medvetenhet om fördelningen av offentliga resurser.

4.3 Mål 3: Ett världsarv och livsmiljöer som skapar stolthet och inspirerar

Varje plats har sin historia och ibland även en kulturhistorisk miljö som ska vårdas för att dagens och morgondagens människor ska kunna ta del av den. Det ska finnas utrymme för möten och kreativitet med fokus på barn, ungdomar och äldre för att skapa en inkluderande känsla och motverka utanförskap.

Växande städer kan skapa nya möjligheter för ekonomisk tillväxt, men kan också bidra till ökade sociala klyftor. Inflyttning till och utveckling av städer behöver bemötas på ett ekologiskt, ekonomiskt

och socialt hållbart sätt. Inkluderande och innovativ stadsplanering gör städer säkra och hållbara för framtiden. För Falun, som världsarv innebär det att utveckling inkluderar att skydda världsarvets värden såväl i staden som på landsbygden.

Möjligheten till delaktighet ligger till grund för lokal områdesutveckling och är en viktig del av samhällsbyggandet. Det möjliggör en levande landsbygd och en aktiv stadskärna. Vid planeringen av nya områden ska fritids-, kultur- och idrottsperspektivet vara med i processen från start för att skapa ett funktionellt och attraktivt område.

Social hållbarhet utifrån aspekter som rör boendemiljöer handlar om att området ger en känsla av trygghet och individens möjlighet till delaktighet, inflytande och social inkludering.

4.4 Mål 4: Goda lärmiljöer där det finns tid för reflektion och diskussion

Nyckeln till det livslånga lärandet handlar om kompetens att hantera, värdera och analysera det informationsflöde som förekommer via olika medietyper. I dagens samhälle med överflöd av information är det viktigt att alla har förmågan att källkritiskt granska informationen, sätta den i ett sammanhang samt avgöra informationens syfte och trovärdighet. Falu kommun kan genom att erbjuda aktiviteter för att öka den digitala delaktigheten, läslusten, bidra till möjlighet att uttrycka sig via estetiska språk och samverka med föreningar och studieförbund, ge fler Falubor möjlighet att vara delaktiga i samhället och omsätta det pågående medie- och informationsflödet.

Att förstå nyhetsflödet och kunna anpassa sig efter aktuella händelser utgör kärnan i yttrande- och informationsfriheten. Därmed bidrar medie- och informationskunnighet till ökad förståelse för mediernas roll, och således höjs kvalitén, vilket bidrar till en fri och oberoende media. Därför är det viktigt att uppmuntra till självlärande och våga lyfta frågan om källkritik.

5. Fokusområden och vägval

5.1 Jämlikhet

Hälsan i en befolkning beror på många olika faktorer och kan ses som resultatet av ett samspel mellan individ och samhälle. För att uppnå en god och jämlik hälsa krävs att människor har jämlika livsvillkor.

Ojämlighet mellan barn skapar och fördjupar klyftor i samhället i stort. Barn som föds in i fattigdom klarar skolan sämre än andra barn. De får sämre hälsa än andra och de får svårare att tillgodogöra sig sina demokratiska och sociala rättigheter senare i livet.

Alla barn har enligt barnkonventionen rätt till lek och fritid. Men i verkligheten råder stora skillnader – exempelvis i faktiskt tillgång till kultur-, idrotts- och andra föreningsaktiviteter och möjlighet till kontakt med andra barn utanför skolan, såväl organiserade som spontana aktiviteter.

Det går att påverka folkhälsan och dess bestämningsfaktorer genom allt från olika politiska beslut till enskilda individers val. Dagens hälsoskillnader har orsaker både långt tillbaka i tiden och i nutid. En aktiv fritid gör att människor mår bättre, vilket påverkar folkhälsan positivt. För att uppnå en god och jämlik tillgång till kultur- och fritidsaktiviteter behövs ett långsiktigt arbete med att förbättra förutsättningarna, i kombination med mer kortsiktiga insatser för att påverka konsekvenserna av ojämlika förutsättningar idag.

Insatser för att förbättra folkhälsan behöver också ta hänsyn till att personer har olika förutsättningar – man behöver skapa jämlika förutsättningar genom de satsningar som görs. Genom proportionell universalism kan Falu kommun öka intensiteten på åtgärder där behoven är större.⁶

De vägval som görs inom fokusområdet jämlikhet är:

- Falu kommuns erbjudanden inom fritids-, kultur- och idrottsområdet har låga trösklar och riktar sig till en bred allmänhet.
- Kompensatoriska åtgärder i form av riktade insatser görs mot prioriterade grupper.

5.2 Mötesplatser

Kulturlivet i Falun består av föreningar, studieförbund, länskultur och andra institutioner, enskilda kreatörer och kreativa näringar. Detta livskraftiga kulturliv är beroende av kulturella mötesplatser. Mötesplatserna innefattar arenor där människor både kan uppleva och utöva olika kulturyttringar, låta sig inspireras, vidareutvecklas och möta andra med liknande intressen.

Mötesplatserna ska vara tillgängliga och anpassade för att göra det möjligt att utöva en mångfald av kulturella uttryck. Varje kulturellt uttryck har sina specifika behov, i fråga om lokaler och utrustning. Det är därför viktigt att också ge plats åt de kulturformer som saknar en arena att växa på. Möten mellan olika aktörer och funktioner kan synergier, samarbeten och nya idéer uppstå. Mötesplatserna i kombination med den verksamhet och den professionella konstnärliga produktionen skapar och håller samman den kulturella infrastrukturen.

Mötesplatser för kultur finns i hela kommunen: bibliotek, bygdegårdar, vävstugor är några exempel som utgör viktiga funktioner, inte minst på landsbygden. Centralt i Falun ligger Kulturhuset tio14 med specialanpassade lokaler för musik och olika kreativa uttryck. Studieförbund och föreningar stöttar och driver verksamhet i hela kommunen. Falu kommun skapar förutsättningar för professionella konstutövare genom Falu konstgrafiska verkstad, stöd till Falu emaljverkstad och galleri för professionell konst. Den bredd av scener som finns i kommunen ger möjlighet till såväl professionella utövare som amatörer.

Som residensstad i Dalarna är Falun värdkommun för länskulturen. Ett av länskulturens viktigaste uppdrag är att verka runt om i hela Dalarna. Inom museiområdet och scenkonsten bedriver dock länsinstitutionerna, vid sidan av detta uppdrag, en typ av verksamhet som är beroende av en fast arena – en teater, konserthall eller museum – där institutionen möter en del av sin publik/sina besökare. För Falu kommun är tillgången till dessa mötesplatser viktig då den stärker Falubornas möjlighet att ta del av professionell kultur.

Forskning visar att ett rikt och tillgängligt utbud av idrottsanläggningar och fysiska aktivitetsmiljöer gör att vi rör oss mer – och därmed blir friskare. Folkhälsan vinner på fler platser för idrott.

Det finns en hel del forskning som visar på effekterna av att ha trygga och tillgängliga idrottsanläggningar och miljöer. Tillgången till idrottsytor (antalet) och tillgängligheten till dem (närhet, inriktning, kostnad) styr hur vi använder dem. Geografisk närhet kan vara avgörande, särskilt om kommunikationerna är dåliga och om familjen saknar bil.

⁶ 2022-01-19 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/hur-hanger-livsvillkor-och-halsa-ihop/>

Forskningen visar också ett starkt samband mellan tillgång till idrottsanläggningar och fysisk aktivitet hos barn och ungdomar specifikt. Långa avstånd till anläggningar hindrar barns och ungdomars rörelse. Tillgång till idrottsanläggningar – och att vistas mycket utomhus – främjar den.

Kravet på föräldrars tid och resurser minskar också om barn och ungdomar oftare kan ta sig till träning och tävling på egen hand. Därmed är närhet särskilt viktigt för barn och unga med sämre ekonomiska förutsättningar.⁷

Genom att tillgodose behovet av såväl anläggningar som verksamhet i närområdet främjas kultur- och fritidsaktiviteter, och därigenom folkhälsan.

De vägval som görs inom fokusområdet Mötesplatser är:

- Mötesplatser tillhandahålls via kommunens egna lokaler och anläggningar samt stöd till föreningsdrivna lokaler och anläggningar.
- Effektivt nyttjande av Falu kommuns befintliga lokaler skapar attraktiva mötesplatser i hela kommunen.
- Falu kommun vill fortsatt vara värdkommun för Region Dalarnas kulturstiftelser som ger Faluborna ökad tillgång till professionell kultur: Musik i Dalarna, Dalarnas museum och Dalateatern.
- Lokala mötesplatser inom breddidrotterna skapar förutsättningar för ett aktivt idrottsliv i hela kommunen.
- Anläggningar inom kultur och idrott med specialfunktioner centraliseras.

5.3 Aktiv fritid hela livet

För Falu kommun är det viktigt att Faluborna har möjlighet och känner sig inspirerade att ha en aktiv fritid med en bredd av olika möjligheter hela livet. Fokus bör ligga på rörelseglädje, skaparglädje, musikglädje snarare än prestation.

De vägval som görs inom fokusområdet Aktiv fritid hela livet är:

- Tillsammans med idrottsrörelsen, föreningslivet och studieförbunden skapas ett utbud som attraherar Falubor till en aktiv fritid hela livet.
- Den verksamhet Falu kommun erbjuder har fokus på glädje och deltagande framför prestation.
- Falu kommun värnar om miljöer för egenstyrd fritid, där Falubornas egna initiativ står i fokus.

5.4 Kultur och idrott i skolan

Socioekonomiska och kulturella faktorer påverkar barns och ungas möjligheter att pröva olika idrotter och uppleva olika kulturuttryck. Det bör finnas en kontinuitet och långsiktighet i hur barn och elever kommer i kontakt med och tar del av ett kulturutbud och kultur som språk och verktyg, samt hur barn får möjlighet att pröva olika idrotter.

⁷ 2022-01-19 <https://www.rf.se/idrottisamhallet/narhettillanlaggninggorossaktivare>

Falu kommun arbetar för att alla barn och unga under sin grundskoletid har fått uppleva en bredd av professionell kultur, samt att man har fått prova på en bredd av idrotter och har hög simkunnighet.

De vägval som görs inom fokusområdet Kultur och idrott i skolan är:

- Alla elever i grundskolan i Falun har under sin skoltid mött professionell kultur och lokal kulturhistoria.
- Alla elever i grundskolan får använda estetiska uttryckssätt och skapande arbetssätt som en del av undervisningen.
- Falu kommun stöttar idrottsrörelsens arbete med idrott i skolan genom Skol IF och genom konceptet "Rörelsesatsning i skolan".

5.5 Öppen verksamhet

Människors röster och aktiva deltagande behövs i ett demokratiskt samhälle och en attraktiv boendekommun. För att kunna ta denna roll behöver unga och vuxna en plats där de kan sätta sin egen agenda. En plats där de, tillsammans med andra, kan undersöka, uttrycka och utveckla sina intressen och förmågor, såväl som sina idéer för framtiden. En plats där de kan få stimulans och stöd att vidareutveckla de kunskaper, färdigheter, attityder och värderingar de behöver för att kunna nå sin fulla potential som individer och samhällsmedborgare. En plats som möjliggör detta är den öppna verksamheten.

Utveckling av ledarledd öppen verksamhet för skapande, idrottande och övrig fritidsverksamhet ger bättre förutsättningar för fler Falubor att aktivt delta i fritids-, kultur- och idrottslivet.

De vägval som görs inom fokusområdet Öppen verksamhet är:

- Öppen verksamhet är i hög grad deltagarstyrd.
- Öppen verksamhet ställer inga krav på förkunskaper eller rutinmässigt deltagande.
- Öppen ungdomsverksamhet skapas efter ungas önskemål och behov.
- Falu kommun är samordnare av lovaktiviteter där en bredd av möjligheter presenteras. Genom en bredd av lovaktiviteter informeras och inspireras barn och unga till upplevelser och möjligheter till nya fritidsintressen.

5.6 Kommunikation

Kommunikation är grunden för delaktighet. Genom kontinuerlig dialog med Faluborna pågår ett ständigt utbyte av tankar åsikter och idéer och skapar ett gemensamt lärande. Genom att kommunicera inom kultur- och fritidsområdet tar vi vårt ansvar som en offentlig och demokratisk organisation och informerar om det som berör och engagerar Faluborna. Kommunikationen bygger också bilden av Falun för besökare och förstärker Falun som en attraktiv plats att leva, bo och arbeta i.

De vägval som görs inom fokusområdet Kommunikation är:

- Vid utvecklingsfrågor värnar Falu kommun om den representativa demokratin och för dialog med etablerade sammanslutningar inom kultur och idrott.
- Vid kommunikation med Faluborna kommunicerar Falu kommun på mottagarens villkor och med Falu kommun som avsändare.

5.7 Samverkan och dialog

Falu kommuns arbete handlar till stor del om att skapa förutsättningar för Falubor och föreningar att vara delaktiga i skapandet av sin fritid, snarare än att vi, Falu kommun är den faktiska utföraren. Samverkan och dialog med Falubor och civilsamhället är därför ett viktigt led i förverkligandet av programmet.

De vägval som görs inom fokusområdet Samverkan och dialog är:

- För att nå de övergripande målen krävs intern samverkan mellan flera nämnder, bolag och förvaltningar.
- Extern samverkan sker i första hand med formella sammanslutningar.
- Medborgardialog och undersökningar tillämpas vid behov för avgränsade syften med tydlig intention om hur medborgarnas åsikter och synpunkter tas om hand.

6. Prioriterade målgrupper

Falu kommuns erbjudanden inom fritids-, kultur- och idrottsområdet har låga trösklar och riktar sig till en bred allmänhet. Kompensatoriska åtgärder i form av riktade insatser görs mot prioriterade grupper. Prioriterade målgrupper kan variera över tid, varför de inte definieras i programmet.

Respektive nämnd synliggör i sina verksamhetsplaner i vilken utsträckning kompensatoriska åtgärder är aktuella och vilka grupper som särskilt prioriteras.

7. Ansvarsfördelning

Falu kommuns ansvarsområden inom fritids-, kultur och idrottsområdet är fördelat i de reglementen som beslutats av kommunfullmäktige. De kommunala bolagens uppdrag framgår av kommunfullmäktiges fastställda ägardirektiv.

8. Referenser

1. 2022-08-30 <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/kultur/mal-for-kultur/>
2. 2022-08-30 <https://www.raa.se/evenemang-och-upplevelser/upplev-kulturarvet/varldsarv-i-sverige/varldsarvsstrategin-i-korthet/>
3. *Plattform Kulturhistorisk värdering och urval. Grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet*, s. 66 ff (2015), Riksantikvarieämbetet.
4. 2022-08-30 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/en-god-och-jamlik-halsa-pa-alla-nivaer/tema-folkhalsa/vad-styr-folkhalsopolitiken/nationella-mal-och-malomraden/>
5. 2022-08-30 <https://www.globalamalen.se/>
6. 2022-01-19 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/hur-hanger-livsvillkor-och-halsa-i-hop/>
7. 2022-01-19 <https://www.rf.se/idrottisamhallet/narhettillanlaggninggorossaktivare>